

9. Словник іншомовних слів / [за ред. О.С. Мельниченка]. – К. : Гол. ред. УРЕ, 1974. – 776 с.

10. Черепанов В.С. Экспертные оценки в педагогических исследованиях / В.С. Черепанов. – М. : Педагогика, 1989. – 152 с.

11. Якиманская И.А. Личностно-ориентированная школа: критерии и процедура анализа и оценки её деятельности / И.А. Якиманская // Директор школы. – 2003. – № 6. – С. 27–36.

ЯНЖУЛА О.В.

СУЧАСНІСТЬ КРИЗЬ ПРИЗМУ ПОЛІКУЛЬТУРНОЇ ОСВІТИ

Проблеми полікультурного виховання молоді, формування людської та національної самосвідомості, громадянської позиції, активного й відповідального ставлення до життя є одними з пріоритетних у процесі гуманізації людського суспільства. Життя людини серед інших людей проходить як суперечливий і динамічний процес, що вимагає від кожної особистості засвоєння реалій соціального та індивідуального існування, норм і правил духовного та матеріального співжиття відповідно до власних можливостей, переконань і рівня культури.

Необхідність формування висококультурного громадянина України зумовлюється нині ще й тим, що демократизація суспільних відносин у нашій країні вимагає іншого устрою життя, інших відносин між окремими людьми та їх групами, що належать до різних національностей і віросповідань. Саме тому в багатьох національних державних документах закладено ідеї полікультурності. Серед них Конституція України, Національна доктрина розвитку освіти, Державний стандарт базової й повної середньої освіти та інші. Ці документи наголошують на необхідності вивчення кожною людиною національної культури народів, що живуть на території України, та світової культури.

Метою статті є дослідження сучасної наукової картини світу як основи полікультурної освіти школярів.

Без сумніву, надзвичайно важлива роль у вирішенні проблем полікультурності відведена сформованості в особистості відповідної картини світу, оскільки саме вона дає можливість виробити у кожної людини позитивне ставлення до представників інших народностей, спрямовує прагнення дізнатися якомога більше про їх культуру, визначає домагання індивідуумом свободи, вміння відстоювати свою позицію та ідеали, формування духовної гнучкості і розуміння необхідності компромісів, включеність людини у життєдіяльність як окремих груп, так і суспільства в цілому. Сформованість у процесі навчання у школі такої картини світу значно розширює межі людської свободи і становить основу полікультурної освіти.

Феномен полікультурності став предметом особливих досліджень у світовій педагогіці на початку 60-х рр. ХХ ст. Інтерес до полікультурного виховання був зумовлений поширенням міжнародного співробітництва, посиленням боротьби етнічних і расових меншин за свої права в співтовариствах з поліетнічним складом [1].

Варто зазначити, що полікультурна освіта має глибокі корені. Її засновник Я.А. Коменський вважав необхідним підготувати дитину до життя в багатонаціональному суспільстві. Ж.-Ж. Руссо писав, що потрібно виховувати у дітей повагу до різних людей, а І.Г. Песталоцці висловлював думку про те, що необхідно виховувати всіх дітей як одну сім'ю, не звертаючи уваги на їх національність. Це він успішно здійснював на практиці. Ідеї полікультурного виховання знаходимо також у працях П. Каптерева, С. Русової, К. Ушинського, С. Шацького та багатьох інших видатних людей світу. Навіть із цього далеко неповного переліку імен зрозуміло, що ідеям полікультурності приділяли значну увагу видатні вчені різних часів [3, с. 68–77].

У науковій літературі термін “полікультурна освіта” інтерпретується широко, тобто при розкритті його значення педагоги неодмінною складовою вважають виховання, в окремих працях використовують термін “полікультурне виховання” як самостійний. Як справедливо вказує В. Макаєв у статті “Полікультурна освіта – актуальні проблеми сучасної школи”, термін “полікультурне виховання” включає не тільки освіту людини, а й мету, завдання й основні напрями формування особистості, готової й здатної жити в сучасному для нас суспільстві. Під полікультурною освітою розуміється освіта, що включає прилучення підростаючого покоління до етнічної, національної і світової культури, розвиток на цій основі планетарної свідомості, формування готовності й уміння жити в багатонаціональному середовищі [4, с. 6].

На наш погляд, найважливішою складовою змісту загальної освіти стає культурний компонент у системі виховання та навчання особистості. Національна культура та культурні цінності розглядаються як дві основи, на яких будується зміст освіти, тому що прилучення до духовних цінностей, накопичених століттями, відіграє винятково важливу роль у формуванні особистості.

Цінності мають величезне значення в будь-якій культурі, оскільки визначають відносини людини з природою, соціумом, найближчим оточенням і самим собою. Виходячи з такого розуміння, К. Клакхон і Ф. Стродбек визначили цінності як складні, певним чином згруповані принципи, що додають стрункості і спрямованості різноманітним мотивам людського мислення і діяльності в ході вирішення загальних людських проблем.

У процесі міжкультурних контактів виявляється величезна різниця між тим, як сприймаються однакові цінності людьми різних культур. Серед них можна виділити ті, які збігаються і за характером оцінювання, і за змістом. Такого роду цінності називаються універсальними або загальнолюдськими, їхня універсальність зумовлюється тим, що основні риси таких цінностей базуються на біологічній природі людини та на загальних властивостях соціальної взаємодії. Так, немає жодної культури у світі, де оцінювалися б як позитивні убивство, неправда і злочинство. У кожній куль-

турі є лише своя межа терпимості цих явищ, але загальна їх оцінка однозначно негативна.

Які цінності для людей мають важливе значення і великий вплив, а які не беруться до уваги, залежить від типу культури. Значна частина особливостей власної культури, як правило, не усвідомлюється і сприймається як належне. Усвідомлення цінностей своєї культури настає лише при зустрічі з представниками інших культур, коли відбувається міжкультурна взаємодія. Тоді може виявитися нерозуміння, розгубленість, безсилля і роздратування, що викликають почуття образи, злості, відчуження.

Цінності культури виступають мотивацією культурної поведінки людини, стимулами для досягнення мети і захисту деяких ціннісних надбань. За допомогою ціннісних орієнтацій і цінностей культури в суспільстві формуються стандарти культури [2, с. 93].

Вперше поняття “культурні цінності” визначила Гаазька конвенція “Про захист культурних цінностей у випадку збройного конфлікту” від 14 травня 1954 р. У ст. 1 Конвенції йдеться про три категорії культурних цінностей:

1) цінності рухомі чи нерухомі, які мають велике значення для культурної спадщини кожного народу, такі як пам’ятки архітектури, мистецтва чи історії, релігійні чи світські, археологічні місцезнаходження, архітектурні ансамблі, які становлять історичний чи художній інтерес, витвори мистецтва, рукописи, книги, інші предмети художнього, історичного чи археологічного значення, а також наукові колекції чи важливі колекції книжок, архівних матеріалів чи репродукції вказаних вище цінностей;

2) споруди, головним і дійсним призначенням яких є збереження чи експонування рухомих культурних цінностей, вказаних у п. 1, такі як музеї, великі бібліотеки, сховища архівів, а також укриття, призначені для зберігання у випадку збройного конфлікту рухомих культурних цінностей, вказаних у п. 1;

3) центри, в яких міститься значна кількість культурних цінностей, вказаних у п. 1,2. так звані центри зосередження культурних цінностей [5, с. 85].

На основі перелічених вище визначень, що містяться в міжнародних правових актах, можна зробити висновок про відсутність універсальної дефініції поняття “культурні цінності”. Тому проведений науковий аналіз досліджень дає підстави визначити поняття “культурні цінності” як скарбницю неповторності кожного народу, яку наповнюють певні предмети, що мають історичне, етнографічне, фольклорне та художнє значення і призначені для зберігання, відтворення й охорони.

Висновки. Таким чином, проблеми полікультурного виховання молоді, формування людської та національної самосвідомості, громадянської позиції, активного й відповідального ставлення до життя є одними з пріоритетних у процесі гуманізації людського суспільства. Життя людини серед інших людей проходить як суперечливий і динамічний процес, що вимагає від кожної особистості засвоєння реалій соціального та індивідуаль-

ного існування, норм і правил духовного та матеріального співжиття відповідно до власних можливостей, переконань і рівня культури. Вкрай важливу роль у навчально-виховному процесі відіграють культурні цінності. Вони виступають тими орієнтирами, без яких неможливе повноцінне навчання та виховання. Однак на сьогодні немає єдиного тлумачення поняття “культурні цінності”. Виникає таке враження, що кожен з дослідників наповнює термін власним, зрозумілим лише йому змістом. Це ймовірно пояснюється тим, що при визначенні поняття дослідники застосовували різні підходи (аксіологічний, описовий, історичний, історично-описовий), включаючи філософські концепції при визначенні поняття “культурні цінності”.

Література

1. Васютенкова И.В. Социальное здоровье личности в поликультурной образовательной среде / И.В. Васютенкова // Здоровье и образование: Материалы IV научно-практической конференции / [отв. ред. Г.Е. Гун]. – СПб. : ЛОИРО, 2007. – 236 с.
2. Кузнецова Н.И. Понятие культурных ценностей: лекція / Н.И. Кузнецова, В.Г. Растопчин. – М., 1993. – С. 91–93.
3. Лощенова І.Ф. Розвиток ідей полікультурного виховання у світовій педагогічній думці / І.Ф. Лощенова // Педагогіка і психологія. – 2002. – № 1–2. – С. 68–77.
4. Макаев В.В. Поликультурное образование – актуальные проблемы современной школы / В.В. Макаев, З.А. Малькова, Л.Л. Супрунова // Педагогіка. – 1999. – № 4. – С. 3–10.
5. Україна в міжнародно-правових відносинах: правова охорона культурних цінностей / [відп. ред.: акад. НАН України Ю.С. Шемчушенко та д-р юр. наук. В.І. Акуленко]. – К. : Юрінком Інтер, 1997. – С. 85.